

Leszek Opyrchał

Wojskowa Akademia Techniczna
ORCID: 0000-0001-7585-843X

Rusłan Nagybida

Państwowy Rezerwat Architektoniczno-Historyczny Kamieniec
ORCID: 0000-0002-7779-9362

Switłana Bilienkowa

Kijowski, Państwowy Uniwersytet Budownictwa i Architektury
ORCID: 0000-0003-3061-1083

Wspomnienie profesor Olgi Płamienickiej (1956–2022)

W dniu 15 lutego 2022 roku, w wieku 65 lat odeszła Olga Płamienicka (Ольга Пламєницька) – wybitna ukraińska architektka oraz konserwatorka zabytków, która w znacznej mierze przyczyniła się do odnowienia znajdujących się na Ukrainie zabytków dawnej Rzeczypospolitej, a w szczególności Kamieńca Podolskiego.

Olga Płamienicka urodziła się 2 czerwca 1956 roku w Kijowie. Była córką Anatolija i Eugenii Płamienickich. Ojciec był artystą, a matka znanym konserwatorem zabytków. Prawdopodobnie dzięki wstawiennictwu Eugenii Płamienickiej katedra w Kamieńcu Podolskim nie została w epoce Chruszczowa zdewastowana, jak inne ukraińskie świątynie, tylko przetrwała w dobrym stanie jako muzeum ateizmu.

W 1980 roku Olga Płamienicka ukończyła Narodową Akademię Sztuk Pięknych i Architektury, a w 1984 roku, po przedstawieniu dysertacji doktorskiej pt. *Ewolucja średniowiecznego budownictwa mieszkaniowego w Kamieńcu Podolskim w kontekście urbanistycznym*, uzyskała

stopień doktora w Kijowskim Instytucie Sztuki. W latach 1984–2006 pracowała w Kijowskim Instytucie Badawczym Teorii i Historii Architektury oraz Urbanistyki, przechodząc wszystkie szczeble awansu naukowego. Od 1990 roku pełniła funkcję kierownika Katedry Konserwacji Zabytków Architektury. W latach 2006–2007 sprawowała funkcję dyrektora naukowego, pracowała w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego i Budownictwa Ukrainy. Od 2007 roku prowadziła czynną działalność pedagogiczną. Była profesorem następujących uczelni: Narodowej Akademii Sztuk Pięknych i Architektury, Kijowskiego Uniwersytetu Budownictwa i Architektury, Charkowskiej Szkoły Architektury, Państwowego Uniwersytetu Lotniczego.

Olga Płamienicka brała aktywny udział w pracach organizacji związanych z ochroną zabytków. Od 1988 była członkiem Krajowego Związku Architektów Ukrainy, a od 2000 do 2012 członkiem ICOMOS – Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków. W latach 2014–2015 pełniła funkcję przewodniczącej i wiceprzewodniczącej Rady Metodologiczno-Naukowej Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury Ukrainy, jak również redaktora naczelnego czasopisma naukowego „Культурна спадщина” („Dziedzictwo kulturowe”).

Zawodowo Olga Płamienicka zajmowała się ochroną i rewitalizacją zabytków zachodniej Ukrainy, a w szczególności średniowiecznej i nowożytnej sztuki fortyfikacyjnej Podola. Najważniejsze swoje projekty odnowy zabytków wykonała dla potrzeb rezerwatu Historyczno-Architektonicznego Kamieniec w Kamieńcu Podolskim. Była autorką koncepcji rewitalizacji urbanistycznej Starego Miasta, a także perspektywnego programu prac konserwatorskich i restauratorskich Mostu Tureckiego oraz zespołu Starego i Nowego Zamku. Wykonała projekty zabezpieczenia baszt: Nowej Zachodniej, Dennei – zwanej również Basztą św. Stanisława, Łaskiego, Komendanckiej, północnych murów obronnych, Baterii św. Mikołaja, a także zespołu obronnego Bramy Polskiej.

Potrzeba jak najlepszego odtworzenia zabytków architektury poprowadziła Olę Płamienicką w kierunku badań historycznych. Była autorką lub współautorką około 200 prac naukowych, w tym pięciu monografii. Najważniejszą z nich jest *Castrum Camenecensis Фортеця Кам'янець*, wyd. Abietka, Kamieniec Podolski–Kijów 2012¹. Jest to

¹ Wersja cyfrowa tejże książki dostępna jest na: <https://independent.academia.edu/OlgaPlamienytska> [dostęp: 16.02.2022].

obszerna, bogato ilustrowana książka, dogłębnie omawiająca badania nad historią i renowacją wszystkich najważniejszych zabytków Kamieńca Podolskiego.

Olga Płamienicka dobrze znała język polski, w którym napisała kilka publikacji:

- O. Płamienicka, *Jan de Witte architekt kościoła Dominikanów we Lwowie, Zbigniew Hornung, (recenzja)*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 1996, nr 41/1, s. 85–87.
- O. Płamienicka, *Kamieniec Podolski w czasach rzymskich*, Symposium Międzynarodowe Ochrona i zarządzanie miastami wpisanymi na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO w Europie Środkowo-Wschodniej, Kamieniec Podolski 8–10 października 1997.
- O. Płamienicka, *Zabudowa mieszczańska Kamieńca Podolskiego w XVI–XVII w. Geneza – typologia – program funkcjonalny*, „Biuletyn Historii i Sztuki” 1995, t. 57, nr 3/4, s. 255–270.
- O. Płamienicka, E.M. Płamienicka, *Most zamkowy w Kamieńcu Podolskim. Na marginesie badań kolumny Trajana w Rzymie*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 1998, t. 43, z. 3, 1998, s. 183–207.

Była także recenzentem monografii: L. Opyrchał, *Rękopiśmienne plany i ryciny twierdzy Kamieniec Podolski*, WAT, Warszawa 2019, do której przekazała czarno-białe fotografie rosyjskich planów Kamieńca Podolskiego.

Jako naukowiec, Olga Płamienicka nie bała się śmiałych hipotez: o rzymsko-dackim pochodzeniu Kamieńca Podolskiego, o tym, że na płaskorzeźbie kolumny Trajana w Rzymie uwieczniony został kamieniecki most czy o rzeczywistym istnieniu Jeziora Amadockiego, z którego miała wypływać rzeka Boh. Zostało ono uwidocznione na szesnastowiecznych mapach, na przykład w atlasie Mercatora z 1595 roku, *Atlas sive cosmographicae Meditationes de Fabrica Mundi et Fabricati Fugura*. Zbieranie argumentów uzasadniających ostatnią hipotezę przerwała jej śmierć.

Za swoją działalność naukową oraz w zakresie ochrony i rewitalizacji zabytków architektury Olga Płamienicka została wyróżniona następującymi nagrodami:

- im. I. Morgilevsky’ego w dziedzinie urbanistyki i architektury Ukraińskiego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Historycznymi i Kulturowymi w 1999 roku,
- im. prof. Jana Zachwatowicza Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, w 2001 roku,

- Dyplomem Ministerstwa Kultury Ukrainy,
- Dyplomem Wdzięczności Prezydenta Miasta Kijowa,
- Odznaką Honorową Rady Miejskiej Kamieńca Podolskiego.

Cześć Jej pamięci!

Olga Płamienicka, fot. Svitlana Bilienkova